

Danmarks og Tysklands erindringshistorie omkring Holocaust

Tema 5. Tyskland: En kritisk revisionistisk erindringskultur

Materiale:

- a) Tyskernes selvforståelse vakler (uddrag). Kronik af Claus Aage Hansen i Information, 9. juli 2018 (s. 2-3)
- b) Selvfundet, aktuelt materiale – søg gerne på Infomedia (Lectios forside, login med UNI-login)
- c) Forslag: "De vil deportere millioner af borgere. En hemmelig plan på den yderste højrefløj chokerer Tyskland". En podcast + presseklip på zetland.dk: www.zetland.dk/historie/sOKApVWA-a8q1Dawk-60e14 (scroll op til øverst på siden til "Helikopter 18. januar")

Opgave:

I skal

- karakterisere den officielle tyske erindringskultur ift. Nazitiden og Holocaust
- karakterisere Alternative für Deutschland's (AfD's) syn på Nazitiden og Holocaust og
- forklare, Hvordan AfD udfordrer/anfægter den officielle tyske erindringskultur ift. Nazitiden og Holocaust. Hvorfor støder de sammen?
- AfD og Potsdam-mødet nov 2023 og tyskernes reaktion herpå. Hvorfor får AfD tyskerne til at protestere i dag?

I skal remediere jeres emne til en udstilling.

Modstandere af antisemitismen formulerede i 1930'erne dette profetiske modsvar til det nazistiske slogan: »Juden sind unser Unglück«. Dagens kroniker mener, at Tysklands forbløffende selvopgør er truet af politikere, der relativiserer det nationale traume.

Foto: The Wiener Library for the Study of the Holocaust & Genocide, London/Ritzau Scanpix

Tyskernes selvforståelse vakler

Hitler og nazismen var blot en »fuglelort« i 1.000 års stolt tysk historie, hævder partiet Alternative für Deutschlands formand, der ønsker en ny positiv, national selvforståelse. Bag sidste uges regeringskrise i Tyskland ulmer en ny strid om nationens demonstrative opgør med de nazistiske forbrydelser

Af Claus Agn. Hansen

I mange år har den tyske erindringskultur været et stolt særkende for tyskerne. Ingen anden nation har som vores nabo-land gransket deres fortid, bearbejdet den og integreret den i skolelæseset, i historieskrivningen

og som mindesmærker. Baggrunden er de tyske forbrydelser under Anden Verdenskrig. Holocaust var den mest destruktive begivenhed i menneskehedens historie. Det er et nationalt traume, at Tyskland, en af verdens førende kulturnationer, stod fader til det industrielle folkemord på jøderne i Europa. Derfor er den 27. januar hvert år national mindededag i Tyskland for ofre for nazismen.

Tyskernes selvansagende omgang med deres fortid er utænkeligt i de fleste andre lande. Tyrkiet afviser således at have begået folkemord på armenierne i 1915.

Polens regering har det vanskeligt med den antisemitiske fortid og Belgens koloniale folkemord på 10 millioner afrikainere i Congo har langt fra medført mindesmærker i alle større belgiske byer.

Siden Murens fald i 1989 og foreningen af det kommunistiske Østtyskland og forbundsrepublikken Tyskland i 1990 har opgøret med den nazistiske fortid og forbrydelser fungeret som et moralsk og politisk pejlemærke for det forenede Tyskland. I landets statsræson indgår kampen mod antisemitisme og bevidstheden om det grufuldte særegne ved Holocaust.

Kun en fuglelort

Den tyske selvforståelse er imidlertid under pres. Den møder modstand hos flygtningene fra Mellemøsten, og anførtes af det voksende højrefløjsparti Alternative für Deutschland (AfD).

Således sigter AfD's partiprogram på et opgør med, hvad der

ofte italesættes som en »formindskelse« af den tyske erindringskultur. Hermed menes, at den tyske fortid reduceres til de 12 år, hvor Hitler og nazisterne var ved magten. AfD slår sig op på, at der er behov for en positiv national selvforståelse og et opgør med den officielle tilgang til historien.

Det vakte postyr, da AfD's partiformand Alexander Gauland i juni udtalte, at »Hitler og nazisterne var kun en fuglelort i over 1000 års sejrrig tysk historie.«

Mest bekymrende er imidlertid det vordende opgør med det, AfD kalder en »perverteret skyldkultur«. Højrefløjspartiet postulerer, at der går en lige linje fra tyskernes dårlige samvittighed over Holocaust til den åbne dørs flygtningepolitik, som Angela Merkel blev eksponent for, da Tyskland åbnede grænserne i 2015.

[...]

Historikerstriden

AfD's sammenkobling af tysker-nes selvforståelse og asylpolitik-ken er farlig af to årsager. For det første fordi et stigende antal ty-skere er kritiske over for den ty-ske flygtningepolitik og støtter de stramninger, der finder sted. For det andet, fordi den tyske erin-dringskultur hviler på en række antagelser og præmisser, som må-ske kan blive anfægtet i de kom-mende år.

Tyskernes selvforståelse blev for alvor skabt, da socialdemo-kraten Willy Brandt blev kansler i 1969. Han betragtede krigens af-slutning og Nazitysklands neder-lag i 1945 som en befrielse af Tysk-land og så følgelig sig selv som kansler for »et befriet Tyskland«. Borgerlige politikere og historike-re mødte Brandt med stærk mod-stand. De afviste, at man for tid og evighed kunne fastholde tyskerne og den tyske nation i skyldfølelse og angren.

Helt afgørende er imidlertid den såkaldte historikerstrid fra 1986-88. Den afslørede, at histo-rieskrivningen og den kollektive erindringskultur altid er politisk bestemt. Man kan blive enige om fakta, men historieskrivningen er et fortolkningsfag, hvor hver generation almindeligvis tager spørgsmål op til fornyet vurde-ring. Netop det gjorde en række borgerlige historikere anført af den dengang velrenommerede hi-storiker Ernst Nolte. Han påpege-de, at Holocaust måske ikke var så unik en begivenhed, som den var blevet gjort til. I de næste par år bølgede debatten, og historikerne delte sig i to lejre, de fleste tog fi-losoffen Jürgen Habermas parti, som stod over for en borgerlig fløj. Det, som striden måske i virkelig-heden drejede sig om, var, hvem der havde fortolkningsretten til den tyske fortid, og hvad den skul-le benyttes til.

De borgerlige historikere øn-skede en erindringskultur, der var nationalt opbyggelig, og hvor det tyske folk ikke for altid skulle sone de forbrydelser, som et regl-me begik over en 12-årig periode. Habermas-fløjen derimod så holo-causterindringen som et pant på det nye Tyskland og dets tilknyt-ning til Vesten og det liberale de-mokrati.

Efter historikerstriden blev Holocaust og erindringen om na-zitidens forbrydelser et moralsk im-perativ i Tyskland og et symbol på bindingen til det vestlige de-mokrati.

Ny strid

Murens fald og Sovjetunionens sammenbrud i 1991 gav adgang til hithithemmeligholdte histori-ske kilder. Den engelske histori-ker Timothy Snyder har således sat Holocaust ind i en større sam-menhæng i sit hovedværk *Blood-lands* om sammenstødet mellem kommunismen og nazismen i Øst-europa i det 20. århundrede, hvor begge regimer begik afsindige fol-kekræb. Snyder har vundet histo-riepriser, men han kritiseres også for at relativere Holocaust.

Den tyske erindringskultur er tilsyneladende ukrænkelig, men den har 'usynlige' præmisser, som sagtens kan blive anfægtet i de kommende år, både politisk og af nye generationer af historikere.

Kan man forestille sig, at ek-sempelvis centrum-højre-partiet CSU vil følge AfD og på lignende vis begynde at revidere selvforstå-elsen af den tyske historie?

AfD's kardinalpunkt er, at den nuværende tyske nationalforstå-else er grundlagt på skam, på at tyskerne skabte Holocaust. Det synes ikke utænkeligt, at CSU gradvist vil kunne bevæge sig i retning af en mere positiv nation-al selvforståelse. Der vil givetvis være borgerlige historikere, som vil støtte en sådan kurs. Stadig vil et liberalt demokratisk udgangs-punkt være livsnerven i CSUs po-litik, men tyskerne er måske mod-ne til at spejle sig i fortiden, uden at bødlerne ser tilbage på dem?

kronik@information.dk

Claus Agø Hansen er
cand.scient. i kulturgeografi